

SPRAWOZDANIE

KIEROWNICTWA UZUPEŁNIAJĄCEJ
SZKOŁY PRZEMYSŁOWEJ

Z JĘZYKIEM WYKŁADOWYM POLSKIM

W ORŁOWEJ (ŚLĄSK AUSTRYACKI).

ZA ROK SZKOLNY 1913/14.

NAKŁADEM UZUPEŁNIAJĄCEJ SZKOŁY PRZEMYSŁOWEJ W ORŁOWEJ.
DRUKARNIA TOWARZ. DOMU NAROD. (P. MITRĘG) W CIESZYNIE.

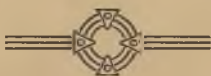
SPRAWOZDANIE

KIEROWNICTWA UZUPEŁNIAJĄCEJ
SZKOŁY PRZEMYSŁOWEJ

Z JĘZYKIEM WYKŁADOWYM POLSKIM

W ORŁOWEJ (ŚLĄSK AUSTRYACKI).

ZA ROK SZKOLNY 1913|14.

NAKŁADEM UZUPEŁNIAJĄCEJ SZKOŁY PRZEMYSŁOWEJ W ORŁOWEJ.
DRUKARNIA TOWARZ. DOMU NAROD. (P. MITRĘGI) W CIESZYNIE.

62 6/223/1945-14

86010 23

62 6/223/1945-14
J. 100

I.

Egzamina czeladnicze.*)

Z dniem 16. lutego 1908 weszły w życie postanowienia ostatniej noweli do ustawy przemysłowej z dnia 5. lutego 1907. Dz. u. p. nr. 26., dotyczące egzaminu na czeladnika w przemysłach rękodzielniczych. Postanowienia te mają pierwszorzędne znaczenie dla całego stanu rękodzielniczego i skoroby w całej swej rozciągłości w życie wprowadzone zostały, przyczyniłyby się w nadzwyczajnej mierze do podniesienia stanu rękodzielniczego tak pod względem uzdolnienia zawodowego, jak też pod względem wykształcenia ogólnego, a co za tem idzie, do podniesienia poczucia godności stanu, poczucia solidarności zawodowej oraz do podniesienia materialnego i społecznego.

Niestety jak na stan dzisiejszy, to do urzeczywistnienia ideałów twórców noweli przemysłowej jeszcze dość daleko! Zawsze jeszcze wyzwała się uczniów bez pociągania ich do składania właściwego egzaminu czeladniczego i nadaje się im tytuł czeladnika, do którego bez złożenia egzaminu czeladniczego nie mają prawa.

Ponieważ jedną z najgłówniejszych przyczyn tego niewłaściwego stanu rzeczy jest brak świadomości ustawy przemysłowej oraz treści egzaminów czeladniczych, jakoteż sposobów przeprowadzania tychże, przeto niechaj umieszczone poniżej przedstawienie sprawy posłuży do wstępnego bodaj wyjaśnienia sprawy.

§ 104 b — 104 e wspomnianej powyżej noweli przemysłowej wprowadzają dla przemysłów rękodzielniczych przymusowy egzamin na czeladnika. Postanowienia co do powyższego

---

*) Publikacja niniejsza opracowana została na podstawie „Podręcznika do odbywania egzaminów czeladniczych Stanisława Batki i Witolda Ostrowskiego, wydane w r. 1913, nakładem Miejskiego Muzeum techniczno-przemysłowego w Krakowie, ul. Smoleńska. Cena 2 K.

egzaminu nie mają zastosowania do przemysłów koncesyjonowanych (drukarnictwo, murarstwo, ciesielka, kamieniarstwo, kominiarstwo, podkownictwo itp.) ani do przemysłów wolnych, n. p. tkactwo, pończosznictwo itp., do których stosowane być mogą i nadal praktykowane dotychczas egzamina uczniowskie.

Egzamina czeladnicze różnią się od dotychczasowych egzaminów uczniowskich zasadniczo. Egzamina uczniowskie ograniczone były z reguły do przedkładania przez uczniów t. zw. sztuk czeladnych. Egzamin czeladniczy stanowi w swej istocie dowód uzdolnienia, wymagany do rozpoczęcia przemysłów rękodzielniczych (§ 14, odstępn 2. ustawy przem.) i ma wykazać, że uczeń przyswoił sobie wiadomości i biegłości, potrzebne w odnośnym przemyśle dla czeladnika (§ 104 b, odstępn 1.).

Wprowadzone obecnie egzamina czeladnicze mają być składane przed specjalną komisją egzaminacyjną, której przewodniczący zamianowany jest przez c. k. Starostwo powiatowe. Egzamina odbywają się na podstawie osobnego regulaminu egzaminacyjnego, potwierdzonego przez c. k. Rząd krajowy. Bez złożenia egzaminu czeladniczego nie może uczeń zostać czeladnikiem, a w przyszłości majstrem.

Egzamin na czeladnika obowiązani są składać (§ 104 b) wszyscy uczniowie i wszystkie uczennice, którzy kończą naukę w przemysłach rękodzielniczych, bez względu na to, czy pozostawali w nauce u takich przemysłowców, którzy należą do stowarzyszenia (cechu), czy też u takich, którzy do cechu nie należeli (z powodu braku ich organizacji). Taksamo poddawać się mają egzaminowi czeladniczemu uczniowie, pozostający w nauce we fabryce, a nawet w pewnych niepodlegających ustawie przemysłowej przedsiębiorstwach i ich zakładach pomocniczych, o ile prace, wykonywane w nich, mają charakter rękodzielni i odbywają się pod kierownictwem osób, posiadających dowód uzdolnienia dla dotyczącego przemysłu lub wystarczające zresztą wykształcenie zawodowe (warsztaty kolejowe, górnicze i t. p.).

Komisye egzaminacyjne czeladnicze są dwojakiego rodzaju (§ 104b), a mianowicie:

1. Stowarzyszeniowe (cechowe), t. j. utworzone przez poszczególne stowarzyszenia przemysłowe (cechy),

2. urzędowe t. j. utworzone przez władze przemysłowe I. instancyi (c. k. Starostwo powiatowe, a w miastach rządzących się własnym statutem Magistrat).

Mówić tu będziemy o komisjach cechowych, przyczem nadmieniamy, że komisye urzędowe urzędują podobnie do komisji cechowych.

Komisya egzaminacyjna stowarzyszeniowa (cechowa) składa się 1.) ze stałego przewodniczącego i jego zastępcy, zamianowanych przez c. k. Starostwo powiatowe na przeciąg 3 lat, 2.) z 2 do 4 egzaminatorów, wyznaczonych do każdego egzaminu z osobna przez przełożństwo stowarzyszenia (cehmistrza i Wydział).

Egzaminatorów wyznacza przełożństwo cechu z dwóch list imiennych; pierwszą listę układa walne zgromadzenie cechu, drugą zgromadzenie pomocników, na okres trzechletni. Jeden z egzaminatorów musi być wyznaczony z listy pomocników (czeladnik).

Komisye egzaminacyjne urzędują na podstawie regulaminu egzaminacyjnego, uchwalonego przez walne zgromadzenie cechu, a zatwierdzonego przez c. k. Rząd krajowy. Regulamin postanawia, dla których rękodziół jest ustanowioną komisya, z ilu członków ma się składać, jaką takse mają egzaminowani uiszczać i t. p., ogółem regulamin określa cały przebieg i sposób prowadzenia egzaminów czeladniczych. Wzory takich regulaminów wydały władze.

Do egzaminu na czeladnika powinni się zgłaszać uczniowie w ostatnich tygodniach przed ukończeniem czasu nauki. W tym celu należy wnieść własnoręcznie napisane podanie o dopuszczenie do egzaminu i załączyć poświadczenie majstra i świadectwo ukończenia (świadectwo odejścia) uzupełniającej szkoły przemysłowej, o ile uczeń był obowiązany do uczęszczania do takiej szkoły. Uczeń, który obowiązany był do uczęszczania do uzupełniającej szkoły przemysłowej, a który jej nie ukończył, nie może być dopuszczony do egzaminu na czeladnika. Poświadczenie majstra t. z. świadectwo nauki ma wykazywać (§ 104 odstępn 1.), od którego czasu uczeń pozostaje w nauce, kiedy naukę ukończył, względnie ukończy, sprawowanie się ucznia w czasie nauki i wykształcenie, nabyte

w przemyśle. Jeżeli do egzaminu zgłasza się pomocnik, to przedłożyć musi ponadto potwierdzone świadectwo pracy.

O przypuszczeniu do egzaminu rozstrzyga przełożenie cechu t. j. cechmistrz i wydział i wyznacza równocześnie egzaminatorów. W razie dopuszczenia do egzaminu wyznacza się kandydatowi termin egzaminu. Przeciw nie dopuszczeniu do egzaminu można wnieść rekurs do c. k. Starostwa powiatowego.

Przewodniczący komisji egzaminacyjnej wydaje potrzebne zarządzenia co do sztuki czeladnej, co do miejsca i czasu jej wykonania i dostarczenia, a zarazem wyznacza członków komisji, których obowiązkiem jest doglądać, czy kandydat sztukę czeladną sam wykonuje, czy też mu kto przy jej wykonaniu pomaga i w jaki sposób. Właściciel warsztatu, w którym kandydat swą sztukę czeladną wykonał, ma wystawić mu poświadczenie, że kandydat sam sztukę czeladną wykonał, względnie że mu udzielono pomocy i na czym ona polegała. Nadmieniam tu, że zostały już wydane specjalne spisy robót, które zadawać się zwykło, jako sztuki czeladne.

W dniu, do egzaminu przeznaczonym, winien kandydat zjawić się o oznaczonej godzinie i w oznaczonym miejscu i przynieść ze sobą sztukę czeladną wraz ze wspomnianym poświadczeniem właściciela warsztatu.

Egzamin sam składa się z części praktycznej i teoretycznej. Część praktyczna obejmuje wykonanie 1.) sztuki czeladnej, 2.) próby pracy; część teoretyczna ma wykazać, że kandydat posiada pewien dostateczny zasób wiadomości ogólnych i zawodowych.

Egzamin praktyczny. Każdy z egzaminatorów ogląda dokładnie przedłożoną sztukę czeladną. Następnie winien kandydat opowiedzieć cały przebieg wykonania sztuki. W razie, jeżeli sztuka posiada wady, winni egzaminatorowie wady te wytknąć i pouczyć go, w jaki sposób należy ich unikać!

Po omówieniu sztuki czeladnej następuje wykonanie próby pracy, która ma stwierdzić, że egzaminowany posiada dostateczną pewność ręki i wprawę w wykonywaniu czynności praktycznych swego zawodu n. p. krawiec obrobi dziurkę w ubraniu i t. p. Jeżeli sztuka czeladna wykonaną została

przed samą komisją egzaminacyjną, to próba pracy może odpaść zupełnie, n. p. w rzeźnictwie zabicie wołu i t. p. przed komisją egzaminacyjną jest próbą pracy, a zarazem zastępuje sztukę czeladną.

Egzamin teoretyczny. Egzaminatorowie zadają kandydatowi pytania, które mają stwierdzić, czy tenże jest dostatecznie obznajomiony z własnościami materiału dobrego i złego, z wartością, nabywaniem, przechowywaniem, przeznaczeniem i obrabianiem materiałów surowych i pomocniczych, używanych do wyrobów jego przemysłu, czy zna używane w jego zawodzie narzędzia i maszyny i umie się z nimi obchodzić (towaroznawstwo, technologia i motoroznawstwo). Równocześnie należy zbadać, czy kandydat potrafi kalkulować t. zn. czy zdaje sobie sprawę z tego, ile kosztuje materiał surowy, użyty na zrobienie pewnego przedmiotu, ile kosztuje robocizna, ile liczyć należy na kosztą zarządu (regie) i ile powinien wynosić zysk przemyslowca. Komisya ma także sprawdzić, czy kandydat umie czytać, pisać, rachować i rysować. Kandydat powinien bowiem być uzdolnionym do samodzielnego układania najzwyklejszych pism rękodzielniczych (stylistyka rękodzielnicza), czynienia zapisków książkowych (buchalterya rękodzielnicza), do rozwiązywania przychodzących w rzemiośle zagadnień rachunkowych (rachunki przemysłowe), a wreszcie do szkicowania przedmiotów swego zawodu i wyjaśnienia przedłożonego mu rysunku technicznego (rysunki zawodowe) z zakresu jego zawodu. Jeżeli egzaminowany przedłoży świadectwo ukończenia z dobrym postępem (świadectwo odejścia) uzupełniającej szkoły przemysłowej, to będzie uwolniony od egzaminowania z ostatnio wymienionych przedmiotów.

Po ukończeniu egzaminu orzeka komisya egzaminacyjna większością głosów, czy kandydat zdał egzamin z odznaczeniem, dobrze lub dostatecznie, czy też, że egzaminu nie zdał.

Jeżeli kandydat egzaminu nie zdał, wyznacza mu komisya termin do ponownego powtórzenia egzaminu. W myśl § 99 b odstępy 6 i 7. może być zarządzone przedłożenie czasu nauki aż do pół roku, jeżeli uczeń nie zda przepisanego egzaminu czeladniczego. Egzamin może być dowolnie powtarzany.

Jeżeliby się przy egzaminie okazało, że wina niedostatecznego wykształcenia ucznia spada głównie na naukodawcę, natenczas c. k. Starostwo powiatowe może majstrowi temu odebrać prawo trzymania uczniów na pewien czas lub na zawsze.

W razie złożenia egzaminu wystawi komisya egzaminacyjna kandydatowi świadectwo (wolne od stempla). Na podstawie tego świadectwa otrzymuje kandydat w cechu, do którego należy, dyplom na czeladnika.

Z przeprowadzonego egzaminu prowadzi się protokół egzaminacyjny, w którym między innemi zanotowane muszą być wszystkie pytania, zadawane egzaminowanemu.

Przed komisją urzędową mają składać egzamin ci uczniowie, (a także i pomocnicy) którzy odbyli naukę rzemiosła we fabryce lub u majstra (mistrzini), nie należącego do żadnego cechu, dalej w takich przedsiębiorstwach i ich zakładach pomocniczych, które wprawdzie wyjęte są z pod ordynacyi przemysłowej, jednakowoż których zajęciem są czynności rękodzielnicze (warsztaty kolejowe, kopalniane i t. p.), o ile ci ostatni nie są od składania egzaminu drogą rozporządzenia ministerjalnego uwolnieni. Przed komisją urzędową muszą składać egzamin czeladnicy także i ci, którzy wprawdzie przynależni są do jakiegoś cechu, dla których atoli cech nie postarał się o możność zdawania egzaminu przed komisją cechową (nie utworzenia własnej komisyi, ani nie przyłączenie do komisyi innego cechu).

Uczniowie i pomocnicy, o których była mowa powyżej, mogą zdawać egzamin czeladniczy za zgodą dotyczącego stowarzyszenia także przed komisją egzaminacyjną cechową.

Młodzież polska powinna wysnuć z postanowień o egzaminie czeladniczym poważną naukę. Powinna ona przez cały czas terminu pilnie przygotowywać się do czekającego na nią egzaminu, który otworzy jej drogę do samodzielności. Młodzież powinna uczyć się we warsztacie z zapalem, majstra swego powinna szanować i słuchać, jako swego nauczyciela, a do szkoły uzupełniającej przemysłowej uczęszczać regularnie i uczyć się tam pilnie. Innej drogi do zapewnienia sobie uczciwego dobrobytu i samodzielności niema!

II.

Kronika szkoły.

A.

Wystawa szkolna, urządzona z końcem roku 1912/13. w dniach 4. i 5. maja 1913., wykazała stały postęp w rozwoju szkoły. Szczególniejszą uwagę zwróciły rysunki z zakresu kroju damskiego, prowadzone praktycznie i wykonane starannie.

Na rok 1913/14. zapisało się 102 uczniów i uczenice. Z końcem roku pozostało 90 uczniów (w tem 24 uczenice). Prowadzono 3 klasy, a mianowicie klasę I., II. i III. Przeciętna frekwencya wynosiła 85'4 %.

Organizacya klasy trzeciej postąpiła znowu o jeden krok naprzód, rozdzielono mianowicie wspólną dotychczas z klasą drugą naukę rysunków zawodowych i dodano do poprzednio już wykładanych przedmiotów ustawodawstwo i mechanikę. W r. 1914/15. wprowadzi się w miejsce mechaniki naukę towaroznawstwa, a mechanikę traktować się będzie łącznie z nauką rysunków zawodowych. Nowe plany naukowe zostały już potwierdzone przez Wys. c. k. Rząd krajowy.

Równocześnie rozszerzono znacznie naukę zawodową dla dziewcząt. Dla uczenice klasy pierwszej wprowadzono naukę kroju i szycia bielizny męskiej, damskiej i dziecinnej we wymiarze 6 godzin tygodniowo; dla uczenice klasy II. wprowadzono nadal naukę kroju damskiego. Naukę bieliźniarstwa powierzono pani Helenie Tyszowieckiej, nauczycielce zawodowej polskiej szkoły gospodarstwa domowego w Orłowej. Pod jej umiejętnem kierownictwem poczyniły uczenice nadspodziewane postępy. Koło pań Straży Polskiej w Krakowie zaopiekowało się bardzo uczenicami szkoły naszej i ono to pokrywało koszt nauki zawodowej dla dziewcząt. Za staraniem tego.

Koła powstanie z r. 1914-15 przy naszej szkole osobna klasa zawodowa dla dziewcząt.

Poważny postęp zaznaczyć możemy w poziomie nauczania poszczególnych przedmiotów. Szczególnie pięknymi wynikami poszczycić się może klasa III. w dziale rysunków zawodowych, prowadzonych przez Pana Gołachowskiego. Oprócz elementów maszyn rysowano tu motory różnych systemów i maszyny; w dziale artystycznym pracowano farbami olejnymi i tu na pierwsze miejsce wybił się rysunek z modelu i z natury.

W buhalterii postąpiono o poważny krok naprzód. Nauczyciel buchalterii, Pan Stan. Paluch, zestawiał szereg tematów buhalterystycznych z życia praktycznego. Tematy te powielano i w ten sposób pracowali uczniowie samodzielnie na podstawie zawodowych tematów.

Nauczanie języka niemieckiego uległo zasadniczej zmianie. Nauce tego przedmiotu wytknięto przedewszystkiem cele praktyczne dla życia rękodzielniczego i nauczanie oparto na metodzie poglądowej. Nauczyciel języka niemieckiego Pan Wojnar zestawiał w ciągu roku poszczególne lekcye i powielał je do użytku uczniów. W ten sposób zebrał się materiał przebrany praktycznie, na podstawie którego ułożonym zostanie praktyczny podręcznik do nauki języka niemieckiego na uzupełnienie szkółach przemysłowych.

Zwinięto natomiast ostatecznie klasę przygotowawczą, gdyż pomiędzy terminatorami szkoły nie znalazł się ani jeden analfabeta.

Kurs szycia i kroju bielizny męskiej, damskiej i dziecięcej, połączony z nauką trykotarstwa maszynowego zakończono po całorocznem trwaniu dnia 15. września 1913. Egzamin końcowy wykazał, że uczennice wykształdziły się na biegle szwaczki, a ponadto przyswoiły sobie szereg wiadomości teoretycznych, potrzebnych do prowadzenia większej pracowni (hygiena, rachunki przemysłowe i buhalteria, stylistyka i wiadomości ustawowe, historia). Zapotrzebowanie kursu wynosiło 3079 K 06 h, dochody 3.080 K 07 h, nadwyżka kasowa 1 K 01 h. Po rozwiązaniu kursu pozostał inwentarz kursu (urządzenie i maszyny) wartość 760 K., który przeznaczono

do użytku uzup. szkoły zawodowej dla dziewcząt w Orłowej.

Ubocznie notujemy, że w grudniu 1913. urządzonym został przy tutejszem polskiem gimnazyum-realnem kurs samorodnego spajania i przecinania metali. W kursie tym wzięło udział 16 metalowców.

Towarzystwo nauczycieli uzup. szkół przem. na Śląsku urządziło przy szkole naszej sześciomiesięczny kurs rysunków zawodowych dla nauczycieli uzup. szkół przem. W kursie wzięło udział 17 uczestników.

Ognisko terminatorów rozwijało się w r. 1913 pomyślnie. Liczba uczestników wynosiła 68. Przeciętna frekwencya 70'6 %. Dochody Ogniska wynosiły 490 K. rozchody 480K 94 h.

W państwowym nadzorze szkolnym zaszła zmiana. Wys. c. k. Ministerstwo robót publicznych zwolniło z dniem 30. kwietnia 1913 dotychczasowego inspektora W. Pana Edwarda Kosteckiego z urzędu, a zamianowało inspektorem polskich uzup. szkół przem. dotychczasowego inspektora WPana Wiśniowskiego, inspektora okręgowego w Bielsku. Pan Inspektor Wiśniowski wizytował szkołę naszą w lutym b. r. Na podstawie sprawozdania wyraził (Wys. c. k. Rząd krajowy pisemne zadowolenie ze stanu szkoły i zatwierdził kierownika szkoły definitywnie w urzędzie.

Grono nauczycielskie odbyło w ciągu ubiegłego roku szkolnego 8 konferencyi nauczycielskich i dwie lekcye praktyczne. Na pokrycie niedoboru, zagrażającego w roku 1913. kursowi szycia, złożyło grono nauczycielskie 382'10 K. Grono nauczycielskie nawiązało bliższe stosunki z kołami rzemieślniczemi. Towarzystwo nauczycieli uzupełniających szkół przemysłowych urządziło na szkole naszej konferencyę pedagogiczną, połączoną z lekcją praktyczną z geometrii w klasie I. Konferencya ustaliła zasady nauczania geometrii i plany szczegółowe dla tego przedmiotu.

Z końca r. 1913. upłynęło trzechlecie Wydziału szkolnego. Przeprowadzono zatem nowe wybory, poczem na dniu 20.-I. 1914 ukonstytuował się nowy Wydział szkolny. W r. 1913-14 odbył Wydział szkolny 5 posiedzeń, poświęconych sprawom ekonomicznego zarządu i pedagogicznego nadzoru szkoły. Nowy Wydział szkolny ustalił regulamin wewnętrzny

swych czynności. Zapotrzebowanie szkoły na r. 1913 wynosiło 4471 K 23 h. Dochody: 3786 K 30 h. Niedobór wynosił 684 K 93 h, skutkiem czego nie wypłacono nauczycielom części należności za nauczanie. Wydział szkolny uzupełniał w dalszym ciągu środki naukowe. Wartość inwentarza wzrosła do 3.026 K 80 h.

Wydział gminny miasteczka Orlowej zwiększył swą dotację z 320 na 360 K, a ponadto zapłacił 63 K za obsługę szkoły. Lokali, opalu i oświetlenia dostarczał Wydział gminny w naturze. Podnosimy tu ponownie z uznaniem przychylnie stanowisko Wydziału gminnego i polecamy szkołę naszą i nadal łaskawym względom Wydziału w nadziei, że szkoła nasza zostanie przejętą na etat gminny.

Izba handlowo-przemysłowa w Opawie odmawia stałe pomocy dla szkoły naszej mimo tego, że potrzeba szkoły została udowodnioną.

B.

W roku 1912/13 odbył się przy tut. szkole przemysłowej ośmiomiesięczny kurs handlowy, na który uczęszczało 38 uczestników z całego Śląska w tem: kupców samoistnych 4, kierowników spółek spożywczych 10, pomocników handlowych 12, rzemieślników 1, a 11 różnych zawodów. Nauka odbywała się w 2 oddziałach we wtorek i niedzielę od godz. 1—8 wieczorem. Na kursie wykładane były następujące przedmioty: rachunki kupieckie, buchalterya, stylistyka i prace kancelaryjne, ustawy przemysłowo-handlowe, wiadomości o handlu i wekslach, geografia handlowa, wzór pisma reklamowego i nauka pisania na maszynie. Na kursie wykładali — kierownik kursu p. Stanisław Paluch, p. Władysław Wójcik i p. Franciszek Kotas.

Zamknięcie rachunków I. kursu handlowego za rok 1912/13 przedstawia się następująco:

D o c h ó d:

	K	h
1. Wpisowe uczestników	245	—
2. Czesne	828	—

3. Listy składkowe	121'—
4. Opłaty za naukę pis. na maszynie	76'—
5. Zwrot kosztów kancelaryjnych	26'—

Razem . 1296'80

R o z c h o d y :

1. Płace nauczycieli	606'—
2. Środki naukowe	550'—
3. Biblioteka	36'90
4. Wydatki kancelaryjne	507'65
5. Zwrot kosztów wyjazdów	30'56
6. Obsługa	14'—
Gotówka kasowa	1'69

Razem . 1296'80

Majątek kursu z dniem 8/II. 1913 wynosi K 448'59, który stanowi inwentarz kursu.

Kurs ten odbywał się od 1/10 1912 do 31/5 1913. Do zapoznania młodzieży bliżej z nauką na kursie handlowym, dodać należy kilka uwag. I tak: Uczestnicy kursu — ludzie starsi — uczęszczali na wykłady nadzwyczaj pilnie, co wskazuje przeciętna frekwencja 96 %. Materiał naukowy, dobierany przez grono nauczycielskie w zastosowaniu przykładów praktycznych z handlu i przemysłu, zainteresował bardzo uczestników, o czym świadczyła pilność, z jaką uczestnicy wykonywali swe prace piśmienne w domu i przygotowywali się sumiennie z zadanych lekcji. Ochota, zapał, pilność i wzajemna pomoc koleżeńską wionęła z każdego zebrania się uczestników na wykładzie. Ława szkolna i tu łączyła ludzi starszych ze sobą w jakiś łańcuch przyjaźni, wspólnej pracy i zdobycia wiedzy. Nauczyciel patrząc na to, ma w duszy jedno tylko życzenie i cel, aby ten zwarty, a karny zastęp naszej młodzieży handlowej i przemysłowej, wziął w swoje ręce nasz handel i przemysł i bronił je przed zalewem obcym.

Na Śląsku nie mamy dotąd ani jednej szkoły handlowej — jesteśmy upośledzeni, pokrzywdzeni w stosunku do innych narodowości. Nam się taka szkoła należy i mieć ją w krótkim czasie musimy. Młodzież nasza pragnie i garnie się do nauki, zdając sobie zupełnie jasno z tego

sprawę, że tylko przez nabycie odpowiedniego i fachowego wykształcenia potrafi zdobyć sobie lepsze warunki życia. Młodzież nasza nie szczędzi więc kosztów podróży, opłaty szkolnej i jedyne go czasu wolnego w niedzielę, aby wypocząć ale przez 8 miesięcy przybywa regularnie i punktualnie na kurs handlowy do Orłowej, aby uzupełnić i pogłębić swoje wykształcenie, ułatwić sobie drogę do większego zarobkowania, zdobyć majątku i zabezpieczenia sobie przyszłości.

Absolwenci I. kursu handlowego w Orłowej nie długo czekali na owoce swej pracy. Dostali prawie wszyscy lepsze posady — zostali po prostu rozechwytni jako kierownicy w handlach i konsumach, jako kantorzyści i pomocnicy w kancelaryach fabryk i kopalń, inni zostali kontrolorami przy kasach chorych, dozorcami na placu (Platzmeister) w kopalniach na Śląsku i w Galicyi, dwóch otrzymało posady w fabryce w Budapeszcie. Listy z podziękowaniem za naukę Gronu naucz. kursu, jakie otrzymuje kierownik kursu od tych absolwentów, świadczą i stwierdzają wymownie, że tylko przez uzyskanie świadectwo z ukończ. kursu handlowego w Orłowej potrafili ci uczestnicy zdobyć sobie lepsze posady i większe dochody. Z wykształceniem handlowem i przemysłowem jest brak u nas ludzi i właśnie dlatego nasza młodzież objga płci powinna w tym kierunku kształcić się i korzystać z urządzanych kursów handlowych w Orłowej. Dogodna komunikacya (zniżki ceny jazdy) i stosunkowo niska opłata na kursie, ułatwiają korzystanie z nauki młodzieży z okolicznych gmin i powiatów, jak również starszym panom i paniom.

Że korzyści i rezultaty nauki dla słuchaczy są bardzo wydatne i potrzebne — to bezsprzecznie stwierdzają zapisy uczestników na **II. kurs handlowy jednoroczny, który rozpoczął się 1. 10. 1913. i będzie trwał do 30. lipca 1914.** Na kurs ten zgłosiło się 51 uczestników, z których 43 zostało przyjętych i do dziś dnia wszyscy na wykłady uczęszczają. W liczbie tej jest 6 praktykantów handlowych, 8 pomocników handlowych, 5 samoistnych kupców, 1 praktykant gospod., 1 gospodzki, 3 pomocników w konsumach, 6 praktykantów kancelaryjnych i kantorowych — reszta 13 różnych zawodów, w czem 8 pań. Liczba uczestników na II. jednorocznym kursie

jest najlepszą reklamą dla kursu. Uczestnicy pochodzą od Bielska, Cieszyna, Polskiej Ostrawy — wogóle z całego Śląska w wieku od 17 — 48 lat.

Jednoroczny kurs handlowy w Orłowej został przyjęty przez Wysoki c. k. śląski Rząd krajowy w Opawie rozporządzeniem z 4. grudnia 1913 L. III — 2343-5 do zatwierdzającej wiadomości wraz z nominacją na kierownika tego kursu p. Stanisława Palucha. Kurs ten podlega zatem kontroli Wysokiego c. k. Rządu krajowego w Opawie. Po ukończeniu kursu otrzymują uczniowie świadectwa. W roku 1914-15 zostanie urządzony trzeci takisam Jednoroczny kurs handlowy w ezasie od 1./10. 1914 do 30./7. 1915, na który już teraz przyjmuje ustne i pisemne zgłoszenia kierownik kursu p. Stanisław Paluch w Orłowej, oraz udziela potrzebnych informacji. Na kurs ten mogą być przyjęci oprócz młodzieży handlowej z różnych zawodów i w różnym wieku panie i panowie, którzy ukończyli z dobrym postępem najmniej szkołę ludową, co ewent. wykaże egzamin wstępny.

III.

Nadzór i ekonomiczny zarząd szkoły powierzony jest Wydziałowi szkolnemu, w skład którego wchodzi Panowie:

1. Kazimierz Piątkowski, dyrektor gimnazjum realnego polskiego w Orłowej, delegat Macierzy szkolnej księstwa Cieszyńskiego, przewodniczący Wydziału szkolnego.

2. Józef Kiedroń, nadinżynier w Dąbrowie, delegat Wydziału krajowego Śląska, zastępca przewodniczącego.

3. Józef Haydukiewicz, profesor gimnazjalny w Orłowej, delegat Macierzy szkolnej, skarbnik.

4. Władysław Wójcik, kierownik uzup. szkoły przem. w Orłowej, sekretarz.

5. Piotr Feliks, profesor gimnazjalny w Orłowej, delegat c. k. Rządu krajowego Śląska.

6. Franciszek Havlin, burmistrz miasteczka Orłowej.

7. Józef Nowak, księgarz i introligator w Orłowej, delegat śląskiej Izby handlowo-przemysłowej.

8. Karol Möhwald, mistrz szewski w Orłowej, delegat cechu dla przemysłów mieszanych w Karwinie.

9. Paweł Kozusznik, mistrz krawiecki w Orłowej, zastępca delegata cechu. •

10. Stanisław Paluch, kierownik kursu handlowego w Orłowej.

IV. Skład grona nauczycielskiego w r. 1913/14.

L. p.	Imię i nazwisko oraz charakter służbowy sił nauczycielskich	Uczył przedmiotu	Liczba godzin tygodn.
1	Władysław Wójcik , nauczyciel ludowy w Orłowej, egzaminow. nauczyciel przedmiotów komercyjnych i rysunków przemysłowych, kierownik Uzup. szkoły przem.	Rysunków zawodowych w klasie II.	4
2	Tadeusz Golachowski , nauczyciel ludowy w Rychwałdzie, egz. nauczyciel rysunków przem. posiada nadto egzamin wydziałowy z grupy technicznej.	Rysunk. zawod. w kl. III. Motoroznawstwa i technologii w klasie III. Kroju damskiego w kl. II.	4 2 2
3	Stanisław Paluch , nauczyciel ludowy w Orłowej, egzaminowany nauczyciel przedmiotów komercyjnych, kierownik kursu handlowego.	Buhaltery i rachunków przemysłowych w kl. II.	3
4	Karol Siwy , nauczyciel ludowy w Orłowej, egzaminowany nauczyciel przedmiotów komercyjnych i rysunków przemysłow. kierown. „Ogniska“ terminatorów	Rachunków przemysłowych w klasie I Stylistyki przemysłowo-handlowej w klasie I. Od 1/1. 1914. Ustawoznawstwo w klasie III.	2 2 1
5	Franciszek Kotas , nauczyciel ludowy w Orłowej, egzaminowany nauczyciel rysunków przemysłowych.	Geometrii oraz rysunków geometrycznych i wolnорęcznych w kl. I.	4
6	Jan Wojnar , nauczyciel ludowy w Orłowej, posiada egzamin wydziałowy z grupy I.	Języka niemieckiego w klasie I. i w klasie II.	2 2
7	Paweł Pszczółka , nauczyciel ludowy w Orłowej.	Uczył do dnia 31/12. 1912. Stylistyki przemysłowo-handlowej w kl. II. Rach. i algebry w kl. III. Następnie otrz. urlop z pow. chor.	1 2

L. p.	Imię i nazwisko oraz charakter służbowy sił nauczycielskich.	Uczył przedmiotu	Liczba godzin tygodn
8	Jan Folwarczny , nauczyciel ludowy w Orłowej.	Języka niem. w kl. III.	2
		Do 31/XII. 1913 Ustawoznawstwo w kl. III.	1
		Od 1/I. 1914. Mechaniki w klasie III.	2
		Stylistyki handl.-przem. i wiad. ustaw. kl. II.	25
9	Helena Tyszowiecka , nauczycielka szkoły gospodarstwa domowego w Orłowej, nauczycielka zawodowa krawieczyny dams.	Kroju i szycia bielizny w klasie I.	6

V. Rozkład przedmiotów i godzin naukowych.

L. b.	Przedmiot naukowy	Liczba godz. tygodn			Razem
		Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	
1.	Stylistyka handlowo przemysłowa i ustawoznawstwo	2	1·5	1	4·5
2.	Rach. przem. i kalkulacja kup.	2	2	1*	5·0*
3.	Buhalteria (prowadzenie ksiąg przemysłowych i handlowych)	—	1·5	—	1·5
5.	Język niemiecki	2	2	2	6·0
6.	Mechanika	—	—	1*	1·0*
7.	Geometria i nauka o rzutach	1	—	—	1·0
8.	Rysunki geom., rzutowe i odręcz.	3	—	—	3·0
9.	Rysunki zawodowe dla uczniów	—	4	4	8·0
10.	Nauka kroju i szycia bielizny (dla uczenic)	6	—	—	6·0
11.	Nauka kroju damsk. (dla uczenic)	—	2	—	2·0
12.	Motoroznawstwo i technologia	—	—	2	2·0
Razem		16	13	10*	39*

*] W klasie III. uczono do półroczu 1 godz. rachunków przemysłowych w szerszym zakresie, a w półroczu drugim w miejsce tego przedmiotu mechaniki. W r. 1914./15. wykłady z mechaniki odbywać się będą w połączeniu z nauką rysunków zawodowych, natomiast wprowadzi się osobne wykłady z zakresu towaroznawstwa dla tych zawodów, które będą w klasie trzeciej reprezentować się. Z r. 1914/15. zostaną zwinięte dotychczasowe kursa kroju i szycia dla uczenic, a utworzy się natomiast osobną klasę zawodową dla uczenic.

VI. Statystyka uczniów i uczenic.

	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Razem
A) Stan liczebny.				
Uczniów z końcem roku	32	18	16	66
Uczenic „ „ „	12	12	—	24
Razem	44	30	16	90
B) Klasyfikacya.				
Postęp celujący otrzymało	10	16	8	34
„ chwalebny „	10	3	7	20
„ zadowalający „	14	3	—	17
„ dostateczny „	3	—	—	3
„ niedostateczny „	3	5	1	9
Nie klasyfikowano	4	3	—	7
Razem	44	30	16	90

C) Wyznanie.						Klasa I.	Klasa II.	Klasa III.	Razem
Katolickie	.	.	.	.	.	23	15	9	47
Ewangelickie	.	.	.	.	.	20	14	6	40
Mojżeszowe	.	.	.	.	.	1	1	1	3
Razem						44	30	16	90
D) Zawody.									
Barwierze	.	.	.	.	.	1	—	—	1
Blacharze	.	.	.	.	.	1	—	—	1
Cieśle	.	.	.	.	.	3	—	—	3
Introligatorzy	.	.	.	.	.	1	1	—	2
Kaflarze	.	.	.	.	.	—	—	1	1
Kamieniarze	.	.	.	.	.	1	—	—	1
Kominiarze	.	.	.	.	.	—	—	1	1
Kowale	.	.	.	.	.	—	3	1	4
Krawcy	.	.	.	.	.	4	2	1	7
Krawczynie	.	.	.	.	.	12	12	—	24
Lakiernicy, malarze napisów	.	.	.	.	.	—	2	—	2
Malarze pokojowi	.	.	.	.	.	2	—	2	4
Murarze	.	.	.	.	.	1	—	—	1
Odlewacze	.	.	.	.	.	1	—	—	1
Palacze maszynowi	.	.	.	.	.	—	1	—	1
Rzeźnicy	.	.	.	.	.	1	—	—	1
Siodlarze	.	.	.	.	.	1	—	—	1
Ślusarze	.	.	.	.	.	5	4	4	14
Stolarze	.	.	.	.	.	4	2	1	7
Szewcy	.	.	.	.	.	1	—	—	1
Tapicerzy	.	.	.	.	.	1	—	1	2
Tokarze	.	.	.	.	.	—	—	1	1
Górnicy	.	.	.	.	.	3	3	3	9
Razem						44	30	16	90
E) Procentowe zestawienie frekwencji.									
Październik	.	.	.	.	.	93 ⁰ / ₀	93·5 ⁰ / ₀	84 ⁰ / ₀	90·2
Listopad	.	.	.	.	.	90	88·2	80	86·1
Grudzień	.	.	.	.	.	83	88·9	78	83·3
Styczeń	.	.	.	.	.	87	87·1	78	84·0
Luty	.	.	.	.	.	89	97·5	78	84·8
Marzec	.	.	.	.	.	91	89·4	79	86·5
Kwiecień	.	.	.	.	.	90	85·0	73	82·7
Przeciętna frekwencja						89 ⁰ / ₀	88·5	78·6	85·4

F) Rodowody uczniów i uczenic.	Klasa I.	Klasa II.	Klasa III.	Razem
a)				
Uczniów i uczenic rodem z Orłowej	10	8	2	20
„ „ „ z innych miejsc. Śląska	22	17	10	49
„ „ „ z Galicyi	11	5	4	20
„ „ „ z innych krajów	1	—	—	1
Razem	44	30	16	90
b)				
Uczniów i uczenic, których rodzice mieszkają w Orłowej	17	10	6	33
Uczniów i uczenic, których rodzice mieszkają w innych miejsc. Śląska	17	15	8	40
Uczniów i uczenic, których rodzice mieszkają w Galicyi	10	5	2	17
Uczniów i uczenic, których rodzice mieszkają w innych krajach	—	—	—	—
Razem	44	30	16	90

VII.

Klasyfikacya uczniów i uczenic.

Klasa I.

Z końcem roku zapisanych: 44.

Postęp celujący otrzymali:

1. Hanek Józef.
2. Möhwald Karol.
3. Mrózek Paweł.
4. Santarius Adolf.
5. Firlówna Augustyna.
6. Mrózkówna Emilia.
7. Pytlikówna Amalia.
8. Sosnówna Stefania.
9. Kühpa-stówna Elżbieta.
10. Strokówna Emilia.

Postęp chwalący:

1. Buzek Adolf.
2. Karb Mikołaj.
3. Latawiec Stanisław.
4. Molinek Karol.
5. Nowak Jan.
6. Pillich Jan.
7. Trojak Robert.
8. Obora Jan.
9. Santariusówna Elżbieta.
10. Grędziokówna Zofia.

Postęp zadowalający:

1. Bartnicki Edward.
2. Jasiołek Jan.
3. Kaim Rudolf.

4. Ostruszka Bruno. 5. Polak Józef. 6. Przysiał Józef.
7. Widlarz Michał. 8. Santarius Gustaw. 9. Katańska Ste-
fania. 10. Miarka Jerzy. 11. Gwóźdź Emil. 12. Gawlasówna
Aniela 13 Krzystkówna Helena. 14. Buzkówna Emilia.

Postęp dostateczny:

1. Sołtysik Franciszek. 2. Gronner Leopold. 3. Zuk Emil.

Postęp niedostateczny: 3.

Nie klasyfikowanych: 4.

Klasa II.

Z końcem roku zapisanych: 30.

Postęp celujący otrzymali:

1. Bardoń Engelbert. 2. Krzystek Jan. 3. Schlesinger Henryk.
4. Gawlasówna Anna. 5. Holeksówna Helena. 6. Konieczna
Anna. 7. Kotulówna Elżbieta. 8. Lisówna Aniela. 9. Szeli-
żanka Józefa. 10. Tłołkówna Joanna. 11. Wratna Berta.
12. Gańczarczyk Rudolf. 13. Lisowski Tadeusz. 14. Konieczna
Anna (II). 15. Kozubkówna Marya. 16. Szarowska Emilia.

Postęp chwalebny:

1. Kocur Adolf. 2. Molinek Rudolf. 3. Tłołka Emil.

Postęp zadowalający:

1. Meres Franciszek. 2. Przysiał Franciszek. 3. Tomiczek Piotr.

Postęp niedostateczny: 5.

Nie klasyfikowanych: 3.

Klasa III.

Z końcem roku zapisanych: 16.

Postęp celujący otrzymali:

1. Bartnicki Maksymilian. 2. Bilko Rudolf. 3. Lasota Jan.
4. Nawalany Eugeniusz. 5. Pietrzyk Piotr. 6. Stopa Jan.
7. Szarowski Emanuel. 8. Kotas Rudolf.

Postęp chwalebny:

1. Grędziok Emil. 2. Geldzähler Leon. 3. Gawlas Izidor.
4. Lamla Jan. 5. Nowak Emil. 6. Wroblik Józef. 7. Ko-
zubek Alojzy.

Postęp niedostateczny: 1.

VIII. Zestawienie kosztów utrzymania szkoły i pokrycia tychże w roku kalendarzowym 1913.

DOCHODY:	K	h	WYDATKI:	K	h
1. Wpisowe uczniów i uczenie	110	—	1. Remuneracya za nauczanie przedmiotów i za kierownictwo szkoły	2606	—
2. C. k. Rząd krajowy Śląska	1086	—	2. Środki naukowe	173	40
3. Wydział krajowy Śląska	701	—	3. Materiały pisemne i rysunkowe oraz przybory	793	59
4. Cech gospodnio-szynkar., Karw.	50	—	4. Wydatki kancelaryjne	78	86
5. Cech dla przemysłów mieszanych w Karwinie	70	—	5. Obsługa	56	30
6. Wydział gminny w Orłowej	360	—	6. Oświetlenie	25	24
7. Macierz szkol. ks. Cieszyńskiego	1050	55	7. Urządzenie	17	70
8. Koło pań Tow. Szkoły Ludow. w Krakowie	262	—	8. Nagrody	30	—
9. Koło pań Straży polskiej w Krakowie	80	—	9. Inne	6	80
10. Koło Macierzy szkol. w Orłowej	15	—			
11. Inne	2	75			
12. Niedobór kasowy	1	59			
	3787	89		3787	89
	159		Do pokrycia pozostające:		
378630			1.) Niedobór kasowy	1	59
			2.) Renumeraacye nauczycieli za grudzień 1913.	268	—
			3.) Zaległe rach. za środki nauk., przybory i materiały w wysokości .	415	34
			Suma niedoboru	684	93
			Kwota zapotrzebowania na r. 1913.	4171	23

Wydział gminny miasteczka Orłowej zapłacił ponadto 63 K jako częściową zapłatę za obsługę, oraz dostarczał lokali szkolnych, opatu i oświetlenia w naturze. Tow. szkoły ludowej w Krakowie nadesłało 200 K, a Macierz szkolna w Cieszynie 80 K na pokrycie niedoboru z r. 1910., niedobór ten został zatem w zupełności pokryty.

4.471.23
3.786.30
684.93

IX. Obwieszczenie!

Zapisy do uzupełniającej szkoły przemysłowej polskiej w Orłowej, a mianowicie do klasy I., II. i III. oraz do uzupełniającej szkoły zawodowej dla dziewcząt odbędą się w niedzielę, w poniedziałek, we wtorek i we środę dnia 27., 28., 29. i 30. września 1914. w czasie od godziny 6. do godziny 8. wieczorem (w niedzielę w czasie od godz. 3. po poł. do godz. 8. wieczorem) w gmachu polskiej szkoły ludowej i uzupełniająco-przemysłowej w Orłowej (wchód od strony świątyni izraelskiej).

W miarę miejsc wolnych mogą być przyjęci (te) uczniowie i uczennice nadzwyczajni (ne).

Polscy uczniowie i uczennice powinni (ne) zapisać się i uczęszczać do polskiej szkoły!

Kierownictwo uzupełniającej szkoły przemysłowej polskiej w Orłowej na Śląsku Cieszyńskim:

Władysław Wójcik,
kierownik.

W Orłowej, dnia 30. kwietnia 1914.

